

WWW.UNIL.R

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Бр. 11. У Сомбору 15. јуна 1881. Год. XIII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

ПРЕД САБОР.

Олико се цео наш народ обрадовао вести, да ће се на јесен српско-народни сабор састати, да по избору патријарха даље расправља о нашим црквено-школским потребама, толико и још већма има српско учитељство узрока, да вест ту радосно поздрави. Јер кудгод погледамо на нашем вероисповедном школском пољу, свуда влада загушна чама, која не да ни школи ни учитељима да главе дигну. Сваки ишчекује, кад ће већ једном крај да буде том очајном стању, у ком је напредовање немогуће.

Бацимо само поглед на наше сеоске школе, па ћемо видети ужасну слику нехата и немара. По многим местима не постоје ни школски одбори, а и где их је, једва да се састају једанпут у години, да већају о свачем пре, само не о истинском бољитку школе. Велики је број општина, које не могу да добију никакве учитеље, те су многе приморане, да поверавају своју омладину сасвим несипремним снагама. Највећа неуредност влада у издавању учитељских плата, које су и тако доста хуе. За учила нико се не стара, повторне школе постоје само на папиру. Учитељ нема у већини случајева никог, па ког би се ради помоћи обратио. те тако и видимо на жалост неке од њих, да обхрвани материјалном невољом прибегавају политичним областима. Учитељ је већином сам себи остављен; месни школски управитељи постоје или само по имену или се између врло често у непријатељску власт, која сву вољу учитељу убија; стручног школског надзора, ком би учитељи притицали и савет тражили, поготово и нема. Шта остаје учитељима у таким приликама него да раде о својој глави; пошто немају да ишчекују признање од праве своје власти, гледају овде у Угарској да задовоље државне школске надзорнике, а то је лако постигнуто, кад се само мађарски

језик истерује. Знају учитељи добро, да у том не лежи напрѣдак, школе и многи осећају то с болом, али шта им остаје да чине, него да стеку благоволење бар оне власти, с којом још највише у додир долазе. Тако одлазе гомилама вероисповедних учитеља, и они који нису обвезани, на течајеве за маџарски језик, што се држе у маџарским препарандијама и тако је у нас већ малаксала автономна свест, да у том не налази нико што зазорно.

Је ли чудо што у таким околностима комуналне школе на штету вероисповедних у српском народу све више земљишта освајају. У троједној краљевини, где станује највећи део овог страног српства, вероисповедне су школе сасвим угушене. Тамо се уче наша деца накарадном језику из књига, које су састављане у римњанинском духу. Учители и учитељице тамошњој нашој деци су често иновѣрци, који се не устручавају, да поруџама обасипају наше светиње. Многобројне школе у бившој угарској крајини истргнуте су испод окриља наше вероисповести и развијају се у правцу, који није на благо нашег народа. Једино у старој Угарској сачували смо још знатан број наших школа, али и то поглавито с тога, што и друге народности чврсто стоје уз начело вероисповедне школе.

Није тешко увидети, шта ће бити, ако тако даље устраје не само од наше школе него и од наше цркве. У црквама неће скоро бити кога да поје и да се облачи, безверство и индиферентизам отимаће све више маха и уздрмаће се чврсти стубови, што их за очување народности наслѣдисмо од наших предака.

Школа наша је болна преболна и захтева што скорије и што снажнији лек. Због тог са пуно надања изгледају српски родољуби на саборски састанак, који већ нипошто неће моћи да обиђе школу, него који ће морати да је постави првим предметом своје бриге и старања. Свако одлагање у том било би од жалосних последица.

Сабор ваља у првој линији да се постара, да се школе, које су против сваког права одузете из круга наше управе, истој поврате. Општинама, које немају толико материјалних средстава, да школу издржавају, треба руку помоћи пружити, можда оснивањем епархијских фондова на ту цел, којима би свима у помоћ притицао народни фонд.

Неуређено стање учитељства захтева брзу помоћ. Већина учитељских плата не стоји у никаквом размеру са висином по-

www.unijg.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

жива пити је довољна, да исхрањује целу породицу. Начин са- дањег постављања учитеља у многome је не достојан и не пру- жа никакве гаранције, да ће увек бити изабрани најбољи кан- дидати. Још и данас може се читати, како општине захтевају, да им се кандидати лично представљају. То штетно утиче и на дисциплину, без које школски организам не може да буде и једва ће бити и за нас другог излаза из те невоље него да пређемо на ма и ограничено наименовање, јер као другде тако би и код нас ослобођење учитељства у тој тако важној ствари од свемоћи његових непосредних патрона благотворно утицало на бољи дру- штвени положај учитеља.

Закон о учитељској мировини чека већ толике године и као да је већ на жалост за многе наше учитеље поступком др- жавне власти постао излишан. Али то не ослобођава сабор од дужности, да своје старање посвети бар томе, како ће у будуће да буде и како ће се састарати они, који не беху још примo- рани, да приступе никојем државном фонду.

Сабор ће посветити озбиљну бригу нашим вишим дево- војачким и учитељским школама, којих и спољашње и унутрашње уређење издаје многе мане. Нарочито се ваља постарати за то, како би што бољи ђаци долазили у учитељске школе, те да учи- тељски подмладак буде што ваљанији.

Досадањи надзор школа већ је у начелу напуштен. Епар- хијски школски надзорници, који су једино одговорни епархијским скупштинама, могли су поред тог свог форума по вољи да одре- љују себи свој делокруг. Али сви, који су посвећени у живот школе, слажу се у том, да школе не могу постојати без струч- ног надзора и биће озбиљна задаћа идућег сабора, да се исти уреди што целисходније.

Са многих страна истиче се потреба, да се више нових, поглавито стручних и хуманитарних, завода оснују. Сабор ће имати да реши, колико су така захтевања оправдана и у којој се мери могу остварити.

Наш аутономни живот за последњих десет година пока- зао је на жалост, како и тако лепа установа као што је само- управа може крхљавим плодом да рађа. Дакако да томе није крива самоуправа, него несретно појимање исте од стране оних, који су јој по свом положају и традиционој моћи стављени на чело. У таким рукама морао је точак аутономије да се укочи, јер им на жалост беше главна брига, да начело аутономије до-

веду ad absurdum. И за ствари, које одлагања не трпе а нису ни мало спорне, хвата се са досљедношћу, која би била достојна племенитијег дела, за принцип колегијалног решавања и тако је морала наша самоуправа хиљадама прекора да заслужи са споре администрације. Ето и сад, кад је већ свршетак школске године, још се не зна кад ће бити учитељски испити, а извесно с тога, што се још није могла да састане седница школског савета, да донесе решење о тако важном начелном питању.

Све те мане и недостатке дужан ће бити сабор да узме у зрело расуђење. Он ће у вези са епископатоу сву своју снагу уложити, да се те љуте ране нашег школства излече. Високом разуму српског епископата јасно је, да је школа колевка, у којој се усађује религиозна свест у груди будућег поколења. Тргујући руку од школе значи бацити брод цркве на несигурне таласе уништујућег мора. Зато нам пружите те руке, које су и наше претке благосиљале и узвишеним жртвама држале их, да не клону; удружени са саборским посланицима положите што чвршћи темељ нашој школи. Није заиста случајно, што се из школе у цркву полази, јер цркви су без школе сломијена крила, као што би и српска школа без цркве отишла путем, који наш народ неби срећи довео!

М. П.

ЈИРЕЧЕК О БУГАРСКОЈ.

Већ је подруг године како се у Бугарској бави познати славенски научењак др. *Константин Јиречек*. Све до скора био је он тамо званичник у министарству просвете, а у најновије доба поводом политичне кризе, која је сад настала у Бугарској, стављен је на чело том министарству. Он је саопштио у овогодишњој 5. и 6. свесци врсног чешког месечника „Освјете“ врло занимив прилог под насловом „Из нове Бугарске“, из којег ћемо са местима, што се односе на просветно стање, да упознамо и наше читаоце.

Бугарским школама положен је добар основ још у доба пред ратом напором самих Бугара а и за доба руске привремене владе учињено је доста много. Сада издржава држава једну богословију у Ђасковачком манастиру код Трнова, 1 класичну гимназију (сад 4 разреда) у Софији, 4 реалке у Габрову (5 разреда, имала је још пре рата 7 разр.), у Варни (3 разр.) у Лом Паланци и Тустендилу (по 4 разр.), 2 више девојачке школе у Софији и Трнову и троразредне грађанске школе у Дуници (с једногодишњим педагошким течајем), Цариброду и Силистрији. На годину ће се школа у Дуници спојити са Тустендилском и отвориће се педагошки семинари у Шумену (где је већ сад привр. једногодишњи течај) и у Враци. Осим тога се налази у Рушчуку петоразредна реалка, коју издржава тамошња општина, као што и по другим местима постоје оп-

штинске школе, које одговарају првим реалним разредима. Сва елементарна настава налази се у рукама општина под државним надзором. Сада постоји 1027 мушких и 61 женска нар. школа са 1247 учитеља и 132 учитељице, 48.404 мушке и 8451 женске деце; учитељи су примили од општина у име плате 735.533 динара и 71.332 оке у житу. Народна школа је од чести троразредна, од чести четвороразредна. Држава даје општинама знатне новчане потпоре за подизање школских зграда и извршује свој надзор преко особитих окружних надзорника. Турци имају своје *медресе* по старом начину. Јевреји се поносе са неколико школа, које издржава израјилџанска алијанција, са наставним језиком француским, који је али веома близак њиховој шнаџолштини. Осим тога се налазе у земљи школе вероисповедних општина грчких, јерменских и т. д.

Сметња је пуно. Средње школе немају од чести удесне зграде, и осим тога нема доста учевних књига и нарочито нема учитељских сила са потпуним свеучилишним или техничким изображењем. Осим 6 Чеха (филолози и учитељи цртања) сви су остали учитељи домородци. Ученици се истичу бистрим духом, брзим схватањем и великом оданошћу науци. У 4. разр. гимн. могу се видети младићи од 19 год. Влада издржава неколико стотина штипендиста у свима државним школама. Осим тога имају сталне штипендије до 35 бугарских ђака у страним високим школама, у Русији, Француској, у Загребу, Прагу, Бечу и т. д. На отварање бугарског свеучилишта, где је особито правнички факултет веома нуждан, помишљаће се истом пошто се допуне садање средње школе, дакле за четири године.

Народне школе имају да се боре са истим недостацима као и средње. Напредци модерне педагогике крче себи доста тешко пут у ове крајеве. Учитељи, нарочито у западним окрузима, где пре рата није школа скоро ни било, учили су се већином само у каквој селској школи, сами незнају много, а од методике и педагогике баш ништа. Тај недостатак донекле се исправља шестонедељним феријалним педагошким курсовима у окружним местима. Саме општине нису свуд једнако заузете за школе. Негде мала сеоца и сиромашна местанца приносе са родољубивим жаром велике жртве, другде онет иде све на силу; нарочито се јављају често тешкоће при редовном исплаћивању и онако прескромне учитељске плате. У гдекојим окрузима, н. пр. у напредном Трновском, има већ свака општина школу. Похађање ограничава се на многим местима само на 7—8 зимских месеца. Влада настоји, да општине прилажу на школе нешто земљишта, којег је у овој слабо насељеној земљи доста много, да се тим начином осигурају школски приходци из сталног капитала. Тако су постигнути на многим местима већ леци резултати, наиме у Шумненском, где народ школу врло воли.

Министарство просвете има под собом и статистичко одељење, основано министром Сарафовим, које је 1. јан. о. г. провело прво правилно бројање житељства по западном образцу. Под министарством стоји и ново отворена државна штампарија и народна библиотека, која броји већ на 9000 свезака и непрестано се умножава. Библиотека је привремено смештена у некој дрвеној чатрљи, подигнутој поред Велике Цамије, у које

је коридору у сличној згради смештена штампарија. Дрвена бугарска колеба под великољепним кубетима турскога мечета изводи у неколико пемило пред очи разлику обих архитектура. Уз библиотеку налазе се и скромни почетци народног музеја.

Бугарска знаност спава још у колевци. Нема овде монографске микрологије, преслане хиперкритике, нити честољубива жара катедрских говорника, завидљиво заузетих збирањем варијаната, нити се страшити, да ће се делање научењака сувишним специјализовањем изврћи у „преживајући александринизам“. Ко је сит књига, књижица, чланака и рецензија, које се гомилама износе месечно у Европи на књижарски трг, тај нека дође у Бугарску: од тих ће ствари бити овде чист. Бугари имају литературу из доба пред ослобођењем, али се она већином ограничавала на списе сасвим практичке, а није ни имала правог земљишта, јер се у родној земљи није смела јављати већ само кришом. Средишта јој беху Цариград и румунски градови, одкуда су се родољубиви ексуланти трудили, да књигом ускрену своју пропалу народност. Сада после рата дало се све на још практичније путеве. Кад се неби од времена на време какав идеалиста као што је Вазов уздизао у узвишеније сфере, неби библиографија последњих година ништа друго показивала до гомилу закона, пројеката, инструкторија, регламената, брошура, тарифа и т. д. И језик се приметно искварио. Читајући званична бугарска акта са несварљивим новоскованим слогом, пуним црквених и руских канцеларијских обрта од неколико рифи, који сећају на грозне производе српских „званија“ пре 30 година, нехотице помишљаш, могу ли се тим језиком низати и стихови и сличне нежне литерарне продукције!

Бугарштина је по обиљу речи и изрека врло богат језик, а и грађа реченице је лака и провидна. Али у земљи самој уме мало ко да оцени то благо, које се сваки дан може покупити из уста престога света у различним наречјима. А правопис! Колико глава, толико правописа. Једни пишу, како говоре, разуме се, сваки по изговору свог особног наречја; други мисле, да се треба придржавати старобугарског правописа. Али што је то „стара бугарштина“, о том ретко ко има јаснији појам. Језгровита беседа древних пергамена, писаних за доба царства Охридскога и Трновскога, и дивна издања и зборници Московски, Петроградски, Загребачки и Прашки овде су, у домовини тих споменика, непознати, као што је уопште цео огроман напредак славистике у нашем веку за Бугаре осим шаке сретних посвећеника остао тајном. За старобугарштину држе језик и правопис црквених књига по Никоновској ревизији 17. столећа.

(Свршиће се.)

ПРАКТИЧАН ПОСТУПАК ЗА УЧЕЊЕ ЗАЈЕДНИЧКОГ ЧИТАЊА И ПИСАЊА У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

(Свршетак.)

Кад ученици на овај начин науче сва писмена и науче сваку српску реч да прочитају, предузима се считавање тежих речи. Теже су речи оне, у којима се налази у слогу више сугласника једно до другог.

И овде се има велика брига положити и дуже се задржати, ако хоћемо да децу у добром читању извежбамо.

У нашем буквару све су теже и теже речи поређане, и по томе су подељене у 7 степенâ и тако их и учити ваља (в. стр. 30—35.)

У први степен тежих речи спадају: прво једносложне речи, у којима се у среди самоглас налази као: бик, пањ; и речи од више слогова, али у којима се налази и један овакав слог. Пре него што се предузме читање ових речи, предузети још ваља напамет растварање тог слога на гласове, и по том спајање тих речи на писмарици, н. пр. растворите реч „Бак“ на гласове: Ђ—а—к. Затим ваља да један од ученика на писмарици састави ту исту реч и то на овај начин: које је први глас у речи Бак? „Ђ“ Стави га на писмарицу? Шта сад долази у речи: „Бак“? а додај, прочитај сад шта си сложио: „Ба;“ шта још треба да додаш, да буде: „Бак“? Треба још „к.“ Додај! прочитај сад целу реч: „Бак.“ На овај начин треба бар таквих 20 једносложних речи дати, да ученици састављају, а по том да их са писмарице преписују. И сад тек ваља предузети читање таквих једносложних речи из буквара у том I. ступцу (односно степену) најпре редом у ступцима; а по том и преко реда. Како има речи, које и кад се од натраг читају, имају значења, могу се овом приликом и од натраг читати као: жар = раж; раж = жар роб = бор; бор = роб. — За читањем ових једносложних речи долази читање двосложних речи и оних од три слога (в. стр. 30).

У други степен тежих речи спадају оне речи, у којима се налази слог са два сугласника једно до друго. Но пре него што се почне учење читања таквих речи, ваља све наслове, што се у том степену налазе, дати да ученици на писмарици састављају и читавају? као: бл, бљ, вр, бр, гл, жв, кв, зл, мр, и т. д.

Дакле овако н. пр. Учитељ да, да ученик састави ова два сугласа: бл, и пошто их састави да их заједно чита, а затим се упућују ученици, да све редом самогласе на исти наслов додају као: бла, бле, бли, бло, блу и да погађају речи, које се почињу тим слогом и да их састављају н. пр. бла-го; бле-до; бли-тва и т. д. Овако састављене речи дају се ученицима, да их и са писмарице преписују, а затим се предузима читање тог II. степена. Теже речи пишу се и по казивању (б. стр. 31—32.)

На трећем степену при читању тежих речи дају се ученицима пред очи речи од четир слога, но ове су по себи лаке, те се не истичу на писмарици, већ се одмах читају из буквара прво по реду, и у ступцима, а за тим преко реда; где се још једнако освртати мора на правило, да сваки ученик другу реч чита. А по том се даје, да се исте речи из буквара рукописним писменима на таблицама преписују, где се строго искати има, да се заједно пишу, а не слог по слог, (б. стр. 32).

У четврти степен тежих речи спадале би једносложне речи са изостављеним у среди самогласом ил сугласом. Овде треба да се поступа овако: Учитељ стави на писмарици н. пр. два писмена „а“ у малом растојању једно од друго^г и пита. Шта би ми могли ставити у среду, да постане реч? Ево да покушамо у среду ставити писме „д.“ Прочитајте! „ада“? То је дакле једна реч. — Кад би ставили „ц.“ Каква би онда

речи била? Прочитај! Који се од вас зове: „аца“? Каква је то реч „аца.“
 Реци ми које женско име? и д. т. А кад би ставили ево у среди: „г“,
 каква би онда реч била? Прочитај! „ага.“ И тако се поступа са сваком
 речи, и води код сваке речи по нешто и разговора. А затим се даје уче-
 ницима, да за тихо вежбање пишу дотичне речи са уметањем изоставље-
 ног писмена.

Овај степен је важан, што побуђује ученике на саморадњу и што
 служи на развијање дечијег разума, (б. стр. 32).

У пети степен тежих речи спадају у главном једносложне и више-
 сложне оне речи, којих се слогови састоје из три сугласника једно до
 другог; и ово су најтеже речи за дечије почетно читање. Поступак је један
 и исти као и у II. степену, т. ј. на писмарици стављају се наслови, ко-
 јима се додају самогласи и сугласи, док се не саставе речи, н. пр. На-
 слов: „ждр“, ако додам „ал“ биће реч: „ждрал.“ Ако на наслов „ждр“
 додам — „ело“ биће: „ждрело“. Наслов овај на станиву све дотле стоји,
 док се све речи, што под тај наслов подпадају из буквара не прочитају.
 Свака на писмарици састављена и у буквару прочитана реч, има се по
 диктирању и писати. Како је ово најтежи степен, то ће учитељу и нај-
 више бригае задати и дуже се забавити, имајући сваког од ученика при
 читању тих најтежих речи пред собом. Овде се још приметити има, да се
 увек те све написане теже речи имају прегледати и поправљати, јер деца
 често, а особито у почетку, губе из вида по које писме, и нехотице га
 изпуштају. (б. стр. 33—34).

У шести степен тежих речи спадају речи од четир, пет и више
 слогова, у којима се тек у гдекојем слогу налазе по два сугласа једно
 до другог. Овде се као у III. степену читају одмах речи из буквара
 прво по ступцима редом а потом преко реда, и то сваки ученик по
 једну реч. Само ако би који ученик запео у ком тежем слогу, има се
 исти на писмарици ставити и читавати, потом поново из буквара читати
 и напослетку и писати. (б. стр. 34).

У седми степен тежих речи спадају речи у којима је писме „р“
 „самоглас.“ Ове су речи за читавање врло тешке, јер се мора предузети
 гласање, и то тако, да се истакне на писмарици најпре писме „р“, и зада,
 да свако дете изговори и отегне „р“ где се пофтори пређашње учење, да
 има речи у којима је „р“ самоглас. И таке речи и слокове ваља одмах
 састављати н. пр. Ср-би: вр-ба; бр-ља; мр-ља. Тек кад се тако многе
 речи, у којима је „р“ самоглас на писмарици сложе и по казивању напишу
 предузети ваља читање из буквара све дотле, док се учитељ не увери да
 ученици добро знају сваку реч и прочитати и написати. И код ових
 тежих речи, где је „р“ самоглас, предузимају се прво једносложне речи,
 па се постепено на више иде, док се напослетку не дође до оних речи,
 у којима је после „р“ танко јер (ь) н. пр. „умрьо; грьоце и т. д. (б. стр.
 34—35).

Који учитељ на овај начин учио буде своје ученике да читају
 и пишу, тај ће за цело успеха са читањем и писањем код ученика својих
 показати. При предаји ученика другом учитељу неће он црвенили нити
 зобети, да ће код новог учитеља бити таквих ученика, које ће због не-

знања у читању и због незрелости за тај разред морати натраг учитељу у пређашњи разред да пошаље. Тим само начином удара се темељ добром читању.

С тога би молио браћу учитеље, да прочитају ово неколико речи о овом начину читања и да их приме као лекцију продужене учитељске школе.

Петар Стефановић.

НАСТАВА ИЗ ПРИРОДОПИСА.

А. Нижи степен.

Цветом називамо онај део биљке, који обично мирише и различно је бојен; исти се састоји из четири дела, (покажи их и реди њихова имена, ако су деца довољно спремна.)

Цвеће је украс вртова; гаји се и у кошаревима и лонцима; много цвеће распростире диван мирис, друго нам весели очи красним бојама; неко се уопштебује за лек.

За цветом долази *плод*, и он је бојен зелено, жуто, црвено итд. На плоду разликујемо љуску, кожицу плода и зрно. Плод држи за биљку дршка. Плодова има месатих (јабука, крушка, трешња и т. д.) и сухих (грах, мак и т. д.).

Плод се једе; гдекоји се уопштебује у занатима и за лек.

Зрно је зрело семе.

Зрно од жита даје нам брашно, од ког правимо хлеб; различна зрна једе марва; многим се служи у занатима и за лек. — Зрна, која се остављају за семе, треба да су добро зрела и нужно је да се држе на сухом месту.

Биљке се хране ваздухом и соковима, које својим кореном сисају из земље; ти сокови подигну се кроз унутрашњост биљака до у лишће, ту се промену упливом ваздуха и светлости, спусте се после између дрвета и коре, згусну се и узрок су, да биљка бива све већа.

Б. Виши степен.

Цвет. Тако се зове онај део биљке, у ком су органи за плодење и за развијање зрна.

Цвет окружује обично с пола омотач, који је често зелен, а зове се *чаша*.

Ако је чаша из једног комада, онда се вели за њу, да је *једнолисна*. За чашу, која се састоји из више комада, каже се да је *многолисна*. Поједини комади зову се *листе*.

Унутри у чаши налази се *круница*, која се састоји из *цера*. Она упада обично у очи разноликошћу боја. Има је од различите форме.

Унутри у круници су *прашници*, који се састоје из *прашног кончића* и *прашнице*.

Прашница је као нека кесица или врећица, која је по боји и форми врло различна. Она се сама собом отвори, кад је довољно развијена и просеје око себе више или мање некога праха. Тада почиње оплођавање зрнаца. Прах, који није употребљен за оплођавање зрна, покупе пчеле, преобразе га у свом желудцу и граде њим своје ћелије.

Сасвим у средини цвета стоји тучак.

Доњи део тучка зове се *плодник*: у њему су зрна, која се могу сматрати као јаја од биљке.

Горњи део тучка зове се *жиг*. Он је обично лепљив, да може да задржи прах, што испада из прашника; он је пробијен сићушним олуцима, кроз које прах пролази, да зрнаца оплоди.

Ако је жиг непосредно на плоднику, онда се за њега вели, да *седи*. Али обично стоји он на дужем или краћем стубу, који се зове *стубић*.

Гдекоји цветови имају само један стубић; други имају два, три, четири и т. д.

Има цветова, који немају тучка, а исто тако и таких, у којима нема прашника. (Види цвет од конопље или бундеве.)

Дршка цвета зове се *петелка*.

(Le Progrès.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Главни школски референат) г. др. Ђ. Натошевић налази се сада на инспекцији школа у доњој Бачкој. Као што смо извештени прати га и енарх. шк. референат г. С. В. Поповић.

(Закључни испити у српским народним школама сомборским.) На предлог учитељског збора местни школски одбор саизволео је, да се закључни испити у овдашњим српским народним школама држе следећих дана: Јунија 11. пре подне у српској народној школи у предграђу Селенчи, истог дана после подне у предграђу Банату. На Видов дан 15. Јунија после свечаног јутрења и службе Божије, на којој ће ученици свију овдашњих српских школа (од 6—8 часова пре подне) присуствовати и појати, држаће се испити у 1. и 2. разреду средсредне мушке, а после подне у 1. и 2. разреду средсредње женске школе. Јунија 16. пре подне бити ће испит у предграђу Црвенци, а после подне у трећем разреду средсредње мушке школе. Јунија 18. пре подне држаће се испит у четвртм разреду средсредње мушке, а истога дана после подне у трећем и четвртм разреду средсредње женске школе. Јунија 20. пре подне бити ће испит у петом и шестом разреду средсредње мушке школе, а у недељу Јунија 21. од 8—10 часова пре подне држаће се испит у повторној шегртској школи. Пошто ће се јамачно од 22. до 26. Јунија испити у учитељској школи свршити, држаће се 27. Јунија испит у 1. и 2., а 30. Јунија у трећем и четвртм разреду српске више девојачке школе сомборске. На Петров дан 27. Јунија после службе Божије држаће се свечано благодареније у св. Ђурђевској цркви сомборској. У сомборским салашким школама испити су већ свршени, и то у недељу пре подне држани су испити у обзирско-миличићској и у билићској а истога дана после подне у ранчевачкој школи, у уторак 26. Маја после подне био је испит у школи буковачкој, а у недељу 7. Јунија у школама: чичовско-дугомирској и жарковачкој. В.

(Нови Сад.) „Српско коло“ јавља, да је у седници месног школског одбора 23. маја закључено, да се идућој главној црквеношколској скупштини препоручи, да за осн. школе узме засебног управитеља с учитељском платом, а исти мора да буде практично и теоретично образован учитељ. У дужност ће му спадати, да ван надзора школског и оног, што прописује

www.uredba за срп. нар. школе, држи опетовну и недељну школу, да замењује у школи по потреби поједине учитеље и да води евиденцију о деци, што су за школу способна. — Даље је решено да се умоли епарх. шк. одбор, да дозволи, да се школе у Н. Саду почињу и свршују по новом календару. — На основним школама почеће се годишњи испити 19. јуна а свршиће се уочи Иванадне. У вишој девојачкој школи почели су испити 8. јуна, а свечан распушт уз изложбу женских радова биће 17. јуна. — Главна цркв. скупштина решила је у својој седници од 2. јуна да се два стара учитеља поставе у стање мира са постигнутим платама од 500 фор. годишње. Од та два учитељска места попуниће се идућом школ. годином само једно, а на другом месту спојиће се разреди и док се то не спроведе остављено је нерешено питање о постављању засебне управе. Даље ће се општина обратити на шк. савет а и на предстојећи сабор, да се питање учитељске мировине још идућег сабора реши, јер су државне власти и на учитеље и на општине наше свом силом навалиле, да унесе своје прилоге у државни мировински фонд.

(*Личко окружење.*) На тужбу више црквених општина наредила је влада, да се на школе, где су православна деца у већини, постављају учитељи и учитељице исте вере; где сад то није случај, ту да се одмах учитељи и учитељице стране вере замену православнима.

(*Школе у Србији.*) Како јавља „Васпитач“ забрањује се расписом г. министра просвете поклањање књига ученицима основних школа о испитима без одобрења г. министра и то с тога, што има свакојакних књига које нису за децу. — Исти лист доноси вест, да ће се фонд за сирочад умрлих учитеља установити још ове године. За тај фонд употребиће се завештање покојног Гавриловића, али главни његови приходи биће улози, које ће давати учитељи и учитељице према својој плати.

(*У девојачком институту на Цетињу*) одржани су годишњи испити 25., 26. и 27. маја под руководством главног школског надзорника. Успех се показао као уопште врло добар. Свечано закључење школске године било је 28. маја у присуству Њ. Височанства.

(*Учитељска скупштина*) за поджупанију пожешку и накрачку те град Пожегу сазвана је за 9., 10. и 11. авг. по новом календару у Дарувар. За поджупанију осечку те град Осек биће учитељска скупштина 27., 28. и 29. септ. у Осеку; за поджупанију ђаковачку 2., 3. и 4. авг. у Ораховици, а за поджупанију вировитичку 9., 10. и 11. авг. у Слатини. Са овим скупштинама биће у вировитичкој жупанији скончана и изложба ученичких радња и у колико је могуће учила.

(*Школство у Бугарској*) лено напредује и Бугари се ревностно отимају, да на том пољу покажу што већи успех. Тако су почетком ове године учитељи у Шумену (Шумли) склопили учитељско друштво, ком је циљ усавршавање у учитељском позиву. У истом се држе недељно предавања и лекције из ноталног певања, а месечно слободни диспути. Тако је за месец март диспутано о теми: Да ли је потребна телесна казна у школи или не? Друштво саставља даље себи библиотеку из разних педагошких и других научних дела. — Државна криза, у којој се сад налази Бугарска, баца своје тамне сенке на жалост већ и на школу. Сад је у Бугарској војничка

влада, а под том није још нигде цветала просвета. Тако су већ сви окружни школски надзорници добили од министарства заповест да се не мичу из округа, да неби агитовали. Али баш ти горки дани показују с друге стране, како бугарски народ може да се поноси карактерним мужевима, који по никоју цену неће да ходе странутицом. Да поменемо само једног од првих бугарских народних пријатеља и васпиталаца, Тодора Икономова, који је био у Шумену окружни управитељ, па је на свом звању захвалио овим писмом: „Пошто се потчињене административне власти под војничку противи нашим законима, а и *моје уверењу*, то молим да примите моју оставку.“

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

16. *Црквено словенски буквар са читанком за други разред српских основних школа. Одобрен од срб. народног црквеношколског савета у Н. Саду, издање штампарије А. Пајевића 1881. (Цена 16 новчића).*

Ово је ново поправљено издање ове школске књиге, коју је написао најзаслуженији наш педагог др. Ђорђе Натошевић. Буквар овај служи не само за учење читања него и за вежбање у разумевању. Он знатно олакшава и учитељу наставу у црквеном језику, и деци учење овог сваком православном Србину нужног језика. Ово најновије издање лено је у свему изведено и у тврде корице увезано, а при том и доста јефтино, што издаваоцу само на част служити може.

17. *Настава у српском језику за трећи разред основних школа. Написао Светозар Милетић учитељ. Панчево 1881. Накладом књижаре браће Јовановића.* Под овим насловом изишла је недавно књижица, коју учитељству српском најбоље препоручити можемо. Писац је већ пре тога издао књижицу, која у себи садржи упутство како се деца свом матерњем језику српском у другом разреду уче. Ово садашње дело његово може се сматрати као продужење оног пређашњег дела. Писац је у овој књижици распоредио оно градиво из граматике, што је наредбом вис. школ. савета од 6. (18.) јулија 1878. бр. 34. за трећи разред нар. школа прописано. Лекције су изведене сасвим добро и на ситно, само штета што се по гдекоје неправилно питање налази, као што ја н. пр. оно „Да ли реч скамија означаје само име једне ствари? — (стр. 10.) А да ли обично једно лице само говори? — (стр. 19.) и т. д. Такође не стоји лено у књизи, кад се уз свако питање додају имена поједине деце; јер питања се задају свој школи, и тек пошто је питање свима задато, позове се или се прстом покаже онај, који ће да одговор даде, али у књизи нити је нуждно нити уместно имена дечија питањима додавати. Такође би ваљало да се настава започиње са поуком о простој реченици, и у њој о подмету и прироку (што је у књизи тек на свршетку под И. види стр. 35—40.) па тек онда да дођу лекције о именицама, придевима и глаголима. У осталом цело је дело ово методички добро изведено и желити би било, да га сви учитељи набаве и да по њему наставу у граматичи српскога језика у трећем основном разреду од идуће школске године одпочну. Цена је књижици 25 новч. а набавити се може преко књижаре браће Јовановића у Панчеву.

18. *Настава у земљопису за трећи и четврти разред основних школа.* Написао *Светозар Милетић* учитељ. Панчево 1881. Накладом књижаре браће Јовановића. 8^о с. 72. Цена 45 н.

Писац овога дела написао је већ пре две године унутрство за предавање земљописа у другом разреду, а сада ево продужује свој рад и за трећи и четврти разред. До с. 42. смештен ја општи део, који се бави методама, што треба да се употребе за упознавање места и околине и оријентовање у истој. Иза тог општег дела долазе примењени, у ком писац полазећи од Земуна упознаје постепено ученике са срезом, округом и најпосле са државом. Г. Милетић је израдио свој посао, као што смо се могли од њега и да надамо, сасвим добро. Незадржавајући се код неких нетачности у изразу препоручујемо и ово његово дело што толије. Књиге као што је „Настава у земљопису“ намењене су ли учитељству и оно би требало сва сретства да употреби, да их набави бар за школске библиотеке. Без тога никад нам неће процветати стручна педагошка књижевност, а уз живљи одзив извесно да би и накладашци стављали ниже цене за такве књиге.

19. *Збирна народних песама за школску младеж обојега пола. Треће умножено издање.* Панчево 1881. Накладом књижаре браће Јовановића. 8^о с. 90. Цена 10 н.

Ево нам и панчевачка књижара пружа већ треће издање ове добро познате збирке. У њему су изостављене 2 песме из другог издања, а стављене су 6 нове, међу тима и лепа песма „Косовка девојка.“ Остало је све непромењено, осим корица, на којима је слика „Срби око певача.“

РАЗНО.

(*Саборски одбор*) сазван је за 17. јуни у Ср. Карловце.

(*Пренос костију † Божицара Петрановића*). Земни остаци заслужнога књижевника српског и вредног правника пок. Божицара Петрановића пренесене су у петак 1. маја о. г. из Млетака у његово родно место у Шибеник, а о грешку народних прилога. Дочек и спровод у Шибенику био је сјајан. Уз пратњу многобројног народа однесено је тело с пароброда у православно гробље шибеничко (Ј.)

(*Књижевност.*) Накладом књижаре В. Валожића у Београду изашла је књига: „Враголије, несташлуци, приче, слике и прилике из ђачког живота. Написао К. Костић.“ Цена 1 дин. или 50 нов. — Ваљан илустрован часопис „Српска зора“, што га је издавао Т. Стефановић Виловски у Бечу престао је да излази. — Штампарија Николе Димитријевића у Н.-Саду јавља, да покреће нов илустрован лист под насловом „Српски свет.“ Исти ће излазити 2 пута месечно. Цена и облик видеће се из проспекта, који се штампа.

(*Спомен славенских апостола, св. Тирила и Метода*) прослављен је 11. маја у свима већим местима и просветним заводима у Бугарској свечано. Велики збор бугарских учитеља (њих 142) икупљен у Софији на светковину тога дана, послао је на име српског ученог друштва у Београду, а преко овога свој „браћи Србима“ телеграфским путем поздрав, на који се истим путем а на адресу збора одазвао председник српскога

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ученог друштва, са жељом, да спомен и дела словенских просветитеља све више покрећу и снаже код јужних Славена свест о духовној заједници и братском народном зближењу. Сличан поздрав добило је учено друштво по телеграфу истога дана и од школског старешинства („Настојатељства“) из Варне, а исти такав поздрав послат је и на Цетиње. (Н. В.)

(*Четврта читаоница у Црној Гори*) основана је у Никшићу и то поглавито заузимањем тамошњих учитеља.

(*Педагошка књижевност на страни.*) Изашло је дело: „Der kleine Relief-Arbeiter. Von H. Wiget. Zürich, Orell Füssli & C.“ Добро унутетво за прављење рељефа од једног искусног школника. — Изашло је на с 47. III. л. навешћено дело: „Arbeitsschule und Volksschule“ од О. Саломона. Исто је превод са шведског, а стаје 1-2 марке. Међу осталим налазе се у истој више извештаја о слејд-школама и ценовник потребног оруђа. — Врло добро наочигледно средство за физикалну географију издала је „Франклинова задруга“ у Будапешти под насловом: „Schneider képes átlásza. A természettudományi földrajz kézi átlásza.“ Исти обухвата 15 великих таблица, које су врло лепо израђене. Може се препоручити за старије разреде нар. школа. Цена је фр. 1.50.

(*Доктор философије није могао да положи учитељски испит.*) У Берлину се на тамошњој препарандији пријавио један доктор философије, да полаже учитељски испит, али је морао да одступи већ после писменог испита.

(*Становништво немачког царства*) износи по најновијем попису 45,194.000, отуд у краљевини Пруској 27,251.000.

(*Становништво Аустрије*) износи по најновијем попису 22,130.684. Од појединих земаља броји Крањска 481.176, Трет са околином 144.437, Истра 295.854, Далмација 474.489, Чешка 5,557.134, Моравска 2,151.619, Шлезка 565.772, Галиција 5,953.170, Буковина 569.599. Кад се томе додаду још и становници Угареке (в. III. л. с. 126), онда броја становништво целе аустро-угарске монархије 37,739.407.

(*Становништво у Бечу.*) Беч је раздељен на 10 срезова, у којима у 12.013 кућа живе 705.502 становника (332.246 м. и 373.156 ж.) Од тих су 116.038 м. и 133.315 ж. завичајни припадници Беча, а осталима је завичај или у другим круновинама или изван монархије (таких је 27.311). Православних Хришћана има у Бечу 1385, а Јевреја 72.543; без веро-закона су 1239. По занимању су 596 м. и 979 ж. духовног сталеза; активних чиновника у јавној служби је 6004; наставом се баве 3024 м. и 2790 ж.; глумца, музиканата и т. д. има 1393 м. и 739 ж.; адвоката и нотара има 766; званичних послужитеља 2762; не зна се од чега живе 1009 м. и 1800 ж.; у приватним кућама су слуге 16.749 м. и 75.238 ж. Њих 516 слепи су на оба ока, 569 су глувонеме, 419 суманути, а 760 су глупаци. Што се Јевреја тиче, то је интересантно приметити, да их је г. 1869. било само 20.000 у Бечу, а сад их је више него у целој Француској заједно са колонијама.

(*Брак и осмогодишње полагање школе са антрополошког гледишта.*) У другој половини наше монархије води се већ од дужег времена жестока борба око питања да ли да основна настава траје 8 или 6 година. Како често смешно расправљају о том и иначе учени људи, види се из преда-

вања свеучилишног професора дра *Брила*. У свом предавању, које ја трајало преко два сата, славио је целибат римског духовенства као највеће блаженство и изјавио је жељу, да се научењаци у опште одреку брачнога стања. Жене су вели створови, који само сисају деп мужева. После тога прешао је на школу и разложио је, да је сасвим довољно, ако деца иду 6 година у школу, и то од 8. до 14. године. Деца од 6 до 8 година још су духовно не развијена, и могу код куће да се уче. Азбуку и линије научиће вели сваки сељак своју децу, нити је за то потребан учитељ.

(*Црногорска кнегињаца добија прву награду.*) У најзнатијем јавном вишем васпиталишту за кћери племићске у Петрограду, у такозваном Смолном манастиру, раздаване су 3. јунија награде питомицама свију петроградских виших женских васпитних завода и женских гимназија. Награде је раздавала сама царица у присуству најотменијих госпођа, школских надзорника и начелница васпитних завода. Прву награду добила је кћи Његовог Височанства кнеза црногорског Николе I. светла кнегињаца Милица, која се са својом сестром у том заводу већ више година васпитава. При овој свечаности певале су питомице више руских народних песама а на свршетку при одласку царичином однојале су у дивној хармонији тронар: „*Спаси Господи људи твоја.*“

(*Међународни географски конгрес и изложба*) биће од 15. до 22. септ. у Мњецима. Изложба обухватаће ове одсеке: 1. математички земљонис, геодезија и местонис; 2. водонис и земљонис мора; 3. физички, метеоролошки, геолошки, ботанички и зоолошки земљонис; 4. антрополошки, етнографски и филолошки земљонис; 5. комерцијални, економски и статистички земљонис; 6. методологија, настава и раширење земљониса; 7. земљонисна испитивања и путовања. Комисар те међународне изложбе за аустријске је земље Фр. Ритер. Пријаве прима ц. кр. географско друштво у Бечу.

Позив на претплату на „Илустроване новине“.

Има више од године дана како се почело у пријатељским круговима поговарати, да ће једини српски илустровани лист „*Српска Зора*“ престати да излази. Још тада се у нама пробудила воља да за случај престанка „*Српске Зоре*“ у овостраном предништу наше књижевне радње покренемо нов велики илустровани лист, који ће огледати да прикупи око себе сва боља српска пера да *поуком и забавом* а уз то *богато илустрован* поради око ширења свега што је лено узвишено, добро и корисно.

Када смо пре неки дан из пријатељске *поуздане* руке извештени да је уредништво „*Српске зоре*“ обуставило издавање свога листа, и да ће тај престанак за који дан на јавност изнети, довршисмо преговоре које смо одавно водили са неколицином *српских књижевника и уметника* и јављамо поштованој српској читалачкој публици, да почетком месеца јула о. г. издајемо „*Илустроване новине*“ велики и богато илустровани часопис за забаву, поуку, уметност и књижевност.

Цел ће бити овоме часопису да негује *поглавито изворну српску повелу и роман*, да у народу сеје здраву и корисну поуку из разних грана, нарочито природних наука, да доноси *поглавито илустрације из српскога и словенскога живота*. Уз то нису искључени из листа ни преводи извршних књижевних производа великих светских литература, нити културне слике из живота осталих народа.

У то име задобили смо за уредника листу једног од *познатијих књижевника српских*, који је својим многогодишњим радом на пољу илустроване књижевности дао маха и полета тој врсти нашег књижевнога рада. Уз њега нам је зајемчена сарадња *великога кола првих српских књижевника и уметника наше сликарске и графевинске вештине*

Разгранате везе наше са првим издавачким фирмама — стављају нас у тај пријатни положај да нам лист наш може доносити уз наше оригиналне и најверскије туђе слике. — Наша дојакосна наклада позната свему српскоме свету са „Илустрованих ратних хронике.“ „Орла“, „Невена“ и других илустрованих списа доволно је јемство публици, да ћемо и у овоме својем новме послу са највећим материјалним жртвама давати публици оно што је најверскије и најолабраније, тежнимо да у малом постигнемо у нас оно, што је у Руси „Всемирнаја илустрација“, у Немцама „Илустрирte Zeitung“ и „Ueber Land und Meer“, у Француза „Illustration“, у Енглеза „Graphic“.

„Илустроване Новине“ излазиће сваких 16 дана једанпут у формату великог илустрованог листа „Leipzig'er illustrierte Zeitung“, на финој артији сваки број на два велика табака, дакле на 48 табака јуџиње. Сваки број доносиће 5—8 уметнички израђених слика: портрета и разних живописа из српскога, словенскога и туђег живота у разноврсном забавном и поучном садржају.

За штампање наших „Илустрованих Новина“ набавилисмо нарочиту нову и најсавршенију брзотисну пресу за илустрације из прве светске радионице Кени и Бауера и сасвим нова и укусна слова, те ће према томе и саопашност листа бити врло уледна.

„Илустроване Новине“ стају од јула до октобра 2 фор. или 6 динара, од јула до краја децембра 1881. 4 фор. или 12 динара. За ипоземство ван Србије уз то и додатак скупиље поштарине.

У случају да се листу нашем бојато одзову нарочито Српкиње додаваћемо месечно „Прилог за женски ручни рад.“

Први број „Илустрованих Новина“ излази 16-ог јула о. и. по нашем.

Пуштајући у свет овај позив на претплату, молимо све пријатеље напредка књижевности српске, да нас у овом великом књижевном предузећу нашем подполоту својом препоруком и скупиљанем претплатника, за које им уз захвалу нашу дајемо врло радо 10% у готовом од скупиљене претплате.

Претплату из Србије ваља слати књижари В. Валожича у Београд, а из осталих крајева потписаној накладној штампарији.

У Новоме Саду 4. Јуна 1881.

Штампарија А. Пајевића,
издавалац „Илустрованих Новина“.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Великом Гају. Плата је 200 ф., 24 мер. жита, 24 мер. окруњена кукуруза, 3 хв. дрва, 4 ланца земље, стан и сламе колико треба. Рок до краја јуна. Молбенице се шаљу цркв. школском одбору у В. Гају.

— Тражи се учитељ за српско-православну школу у Зеници. Плата је 350 ф. стан и огрев. Рок до 15. авг. Молбенице се шаљу г. Стевану Савићу пароху и предо цркв. шк. општине у Зеници (Босна).

— Тражи се учитељ у Сентомашу. Плата 500 фор., стан или станарина од 200 фор., 3 хв. дрва и 3 хв. сламе. Рок до 12. авг. по нов. кал. Молбенице се шаљу школском одбору у Сентомаш.

На завршетку листа дознали смо, да ће се испити о учитељској способности у препарандији у Сомбору држати од 22. до 27. јуна т. г. Писмени испити обдржани су 11 и 12. јуна.

Идућим 12. бројем излази претплата свој оној господи, који су се претплатили на по године. Молимо их, да понове у време претплату, јер ће им се обуставити шиљање листа. Још се налазе сви бројеви од ове године, те се могу јављати и нови претплатници. Уредништво ће се као и до сада старати за одабрану садржину. — Од прошле године налазе се још сви бројеви од 2. и 3. трећине, које све дајемо за 50 н.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.